

Yttrande

Utfärdat 190426

Kontaktperson

Pia Emanuelsson, ombudsman

Telefon: 031-24 03 31

E-post: pia.emmanuelsson@funktionsrattgbg.se

Yttrande över samrådshandling Översiktsplan för Göteborg, dnr 0199/17

Funktionsrätt Göteborg är en paraplyorganisation för 50 funktionshinderföreningar i Göteborg som tillsammans har omkring 20 000 medlemmar. Funktionsrätt Göteborgs vision är ett samhälle där alla, oavsett funktionalitet, är fullt delaktiga och jämlika på alla områden.

Funktionsrätt Göteborg (FRG) har analyserat de tre samrådshandlingarna översiktsplan för Göteborg, fördjupad översiktsplan för centrala Göteborg och fördjupad översiktsplan för Högsbo-Frölunda med Dag Hammarskjöldsleden specifikt ur ett *funktionsrättsperspektiv*. FRG lämnar ett gemensamt yttrande om samtliga tre samrådshandlingar.

Ett tillgänglighets- och delaktighetsperspektiv för personer med funktionsnedsättning saknas i de tre samrådshandlingarna

Det råder en uppseendeväckande avsaknad av ett tillgänglighets- och delaktighetsperspektiv för personer med funktionsnedsättning i samrådshandlingarna. Samtliga översiktsplaner behöver en avsevärd förbättring inom detta område.

Boverket har på sin hemsida en vägledning för översiktsplanering för ökad tillgänglighet:

Översiktsplanen är ett av kommunens viktigaste verktyg för att formulera mål och ställningstaganden för exempelvis tillgänglighet och delaktighet.

Om översiktsplanen innehåller tydliga ställningstaganden och riktlinjer gällande tillgänglighet och funktionshinder, kan dessa frågor lättare få genomslag i den efterföljande planeringen och i kommande beslut. Det är vanligen mer effektivt och kostnadseffektivt att bygga tillgängligt och användbart från början än att i efterhand anpassa miljöer för särskilda behov. De miljöer som är användbara för personer med funktionsnedsättning är oftast till fördel för alla.¹

Funktionsrätt Göteborg anser att förslaget till ny översiktsplan för Göteborg och de fördjupade översiktsplanerna för centrala Göteborg samt Högsbo-Frölunda så gott som helt saknar tydliga ställningstaganden och riktlinjer gällande tillgänglighet och funktionshinder. Detta ser vi som en stor och allvarlig brist som behöver åtgärdas i samtliga tre planer. Ett tydligt funktionsrättsperspektiv i stadens översiktsplaner är helt nödvändigt för att staden ska kunna uppnå en hållbar utveckling, vara en stad för alla och bli mer jämlik. Det är anmärkningsvärt att även planernas sociala konsekvensanalys saknar ett funktionsrättsperspektiv.

¹ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/tillganglighet/>

Boverket skriver i sin vägledning:

En tillgänglig och användbar livsmiljö handlar i den översiktliga planeringen om att möjliggöra allas tillgång till olika funktioner i den fysiska miljön oavsett rörelse- och orienteringsförmåga. Det gäller exempelvis kultur- och fritidsaktiviteter, kollektivtrafik, offentliga byggnader och mötesplatser. Att skapa ett bostadsutbud utan segregation som tillgodoser allas bostadsbehov är också en central fråga i sammanhanget. En översiktsplan som innehåller strategier för att göra den fysiska miljön anpassad för olika former av funktionsnedsättningar ger bättre förutsättningar att leda till ett samhälle som blir mer tillgängligt för alla.²

Översiktsplanerna kommer att ha en viktig styrande effekt för stadens utveckling under en lång tid framöver. För att inte fortsätta att bygga en delad och exkluderande stad, för att inte fortsätta att bygga in ojämlikheter i stadens utveckling är det nödvändigt att ett tydligt funktionsrättsperspektiv integreras i och genomsyrar hela planerna i dess olika delar.

Några centrala styrdokument gällande rättigheter för personer med funktionsnedsättning som bör integreras i översiktsplanerna

[Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning](#)

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) trädde i kraft i Sverige i januari 2009 och har alltså under tio års tid varit ett styrdokument som Sveriges kommuner är skyldiga att efterleva.

[Allmän kommentar nr 2 om artikel 9 Tillgänglighet](#)

Funktionsrättskonventionens artikel 9 behandlar tillgänglighet och FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har formulerat en förtydligande och fördjupande allmän kommentar om Artikel 9.

[General comment nr 5 on Article 19 Living independently and being included in the community](#)

Funktionsrättskonventionens artikel 19 behandlar rätten att leva självständigt och att delta i samhället och FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har formulerat en förtydligande och fördjupande allmän kommentar om Artikel 19.

[Nationellt mål för funktionshinderpolitiken](#)

I november 2017 fattade riksdagen beslut om ett nytt nationellt mål och inriktning för funktionshinderpolitiken:

”Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

För att nå det nationella målet inriktas genomförandet av funktionshinderspolitiken mot de fyra områdena:

- *Principen om universell utformning,*
- *Befintliga brister i tillgängligheten,*
- *Individuella stöd och lösningar för individens självständighet, och*
- *Att förebygga och motverka diskriminering.”*

---

² <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/tillganglighet/pbl/>

Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning antogs av kommunfullmäktige i juni 2015. Under 2018 har programmet utvärderats och nyligen har fullmäktige beslutat att programmet ska revideras, så revideringsarbetet har precis påbörjats. Programmet utgår från ett rättighetsperspektiv, men är tyvärr inte så välkänt och välanvänt i nämndernas strategiska planeringsarbete som det borde vara.

”Göteborg är en delad stad”

En av de utmaningar för staden som formuleras i ÖP är att Göteborg är en delad stad och att det finns stora skillnader i livsvillkor och hälsa mellan områden och grupper. Ofta avses med detta framför allt den socioekonomiska/geografiska segregationen i staden. Men staden är också delad mellan personer med och utan funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning har betydligt sämre levnadsvillkor inom de flesta samhällsområden än övrig befolkning. Personer med funktionsnedsättning har påtagligt sämre tillgång till stadens resurser, såsom bostäder, service, arbetsplatser, kollektivtrafik, offentliga platser och grönområden. Överallt finns hinder som begränsar och exkluderar personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Detta är en typ av segregation som också måste upphöra och som översiktsplanerna tydligt måste belysa och uppmärksamma.

”Skapa hållbara och jämlika livsmiljöer”

Ur ett funktionsrättsperspektiv är frågan om tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning helt central för skapandet av jämlika livsmiljöer i staden. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har gett ut *Allmän kommentar nr 2 om artikel 9 Tillgänglighet*:

”Tillgänglighet är en nödvändig förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva oberoende och delta fullt och jämlikt i samhället. Utan tillträde till den fysiska miljön, till transporter, andra anläggningar och tillgång till information och kommunikation [...], samt till tjänster som är öppna för eller erbjuds allmänheten, har inte personer med funktionsnedsättning jämlika möjligheter till delaktighet i sina respektive samhällen.”³

”I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är tillgänglighet en av de viktigaste bärande principerna – en avgörande förutsättning för att personer med funktionsnedsättning faktiskt och jämlikt ska kunna åtnjuta medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Samtidigt bör tillgänglighet inte bara ses i en kontext av jämlikhet och icke-diskriminering, utan även som ett sätt att investera i samhället och som en integrerad del av agendan för hållbar utveckling.”⁴

Konventionsstaterna ska undanröja hinder på ett systematiskt sätt med syfte att uppnå *fullständig tillgänglighet*. Universell utformning ska tillämpas för alla nya varor, produkter, anläggningar, tekniker och tjänster. På så sätt säkerställs fullständigt, jämlikt och obegränsat tillträde och tillgång för personer med funktionsnedsättning.

---

³ Myndigheten för delaktighet (2016), *Allmän kommentar nr 2 (2014) om artikel 9 Tillgänglighet*.

⁴ *ibid*

Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011-2016 visar att bristande tillgänglighet har stor betydelse för de sämre levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Bristande tillgänglighet skapar sämre villkor för personer med funktionsnedsättning i skolan, i arbetslivet, i vården, på bostadsmarknaden och i alla delar av det offentliga livet.⁵

Tillgänglighet och användbarhet i transportsystemet är en förutsättning för jämlika levnadsvillkor. Transportsystemets tillgänglighet är avgörande för delaktighet i alla delar av samhällslivet. Personer med funktionsnedsättning reser i mindre utsträckning än övrig befolkning. De reser kortare sträckor och använder den allmänna kollektivtrafiken i mindre utsträckning.⁶ Att hindras från att kunna röra sig fritt i vardagen är ett allvarligt utestängande från grundläggande delar av livet såsom skola, arbete, familjeliv och fritidsverksamheter såsom kultur och idrott.

Universell utformning

Principen om universell utformning är grundläggande för dagens funktionshinderspolitik. Universell utformning förklaras på följande sätt i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD):

” ”universellt utformade” betyder sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning.”⁷

I det nationella målet och inriktningen för funktionshinderpolitiken är principen om universell utformning ett fastställt arbetssätt för att nå målet.⁸ Regeringen beskriver i propositionen som ligger till grund för riksdagsbeslutet universell utformning enligt följande:

”Universell utformning innebär att samhället utformas med medvetenhet om den variation som återfinns i befolkningen och möjliggör att personer med funktionsnedsättning får möjlighet att verka i vardagen på samma villkor som människor utan funktionsnedsättning.”⁹

”Principen om universell utformning kan innebära att när samhället utformas och planeras så är det grundläggande att göra rätt från början genom att redan initialt säkerställa tillgänglighet så att det inte finns behov av att åtgärda i efterhand. /.../ Det kan beröra allt från vallokaler och lekparkar till en tågstation och omfatta allt från den byggda miljön till information och kommunikation. Alla fysiska produkter t.ex. mobiltelefoner, biljettautomater, hus och fordon bör utformas så att fler kan använda dem.”¹⁰

Boverket skriver i sin vägledning om universell utformning i kommunens planarbete:

”I kommunens planarbete kan principen om universell utformning innebära ett tydligt ställningstagande för att bygga funktionellt, tillgängligt och hållbart från början. Att ha klart uttalade målsättningar för tillgänglighet och användbarhet är både mer effektivt och kostnadsbesparande än att anpassa byggd miljö i efterhand för skilda behov. En universellt utformad miljö utgår från den mänskliga mångfalden och är oftast till nytta för alla.”¹¹

⁵ Myndigheten för delaktighet (2016), *Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011-2016*.

⁶ Myndigheten för delaktighet (2016), *Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011-2016*.

⁷ Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Artikel 2 Definitioner.

⁸ Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU5, Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken.

⁹ Regeringens proposition 2016/17:188 Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, s. 28

¹⁰ ibid, s. 83

¹¹ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/tillganglighet/begrepp/>

”Tillgänglighet och användbarhet”

Inom funktionsrättsområdet och funktionshinderspolitiken är ”tillgänglighet och användbarhet” vedertagna begrepp som helt avser tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning. Detta syns till exempel tydligt i funktionsrättskonventionen, i det nationella målet för funktionshinderspolitiken och på myndigheten för delaktighets hemsida.¹² Även Boverket definierar begreppen tillgänglighet och användbarhet på liknande sätt:

”När begreppen tillgänglig och användbar eller tillgänglighet och användbarhet används i reglerna menas tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.”¹³

I översiktsplanerna är termen tillgänglighet väldigt vanligt förekommande, men näst intill aldrig i betydelsen tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Barnperspektivet

I översiktsplanerna betonas barnperspektivet, inte minst eftersom barnkonventionen inom kort kommer att bli lag. Det är positivt att inkludera barn och ge dem inflytande i stadsutvecklingen. Funktionsrätt Göteborg vill påminna om att många barn har funktionsnedsättningar och att ett barnrätts- och funktionsrättsperspektiv måste kombineras för att även dessa barn ska inkluderas och bli delaktiga i stadens utveckling.

Sammanfattning

Funktionsrätt Göteborg anser med bestämdhet att ett funktionsrättsperspektiv måste tillföras och integreras i översiktsplanerna, i enlighet med Boverkets rekommendationer. Verklig tillgänglighet, användbarhet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning i alla delar av staden ställer mycket höga krav på stadsplanering och stadsutveckling och därför måste strategier för detta formuleras specifikt och lyftas fram på ett tydligt sätt. Det är inte tillräckligt med generella och allmänna formuleringar om hållbar utveckling, jämlikhet och inkludering.

---

¹² <http://www.mfd.se/>

¹³ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/>